

УДК 793.5/7(745/749)

ТЕАТРАЛЬНИЙ ЗАКЛАД НА ВУЛИЦІ ОССОЛІНСЬКИХ (МІСТО ЛЬВІВ)

Плахотнюк О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Розглядається культурно-мистецькі заклади що розміщувались за адресою по вул. Оссолінських, 10 м. Львів. Автор проаналізував організацію та діяльність театральних та мистецьких закладів за цією адресою кінця ХХ ст. початку ХХІ ст. Діяльність літературно-художнього товариства «Hades». Організація та творча діяльність театральних труп «Малий театр», «Театр водевілів», Фронтний театр Малопольського відділення армії добровольців, літературний театр «UL», українські аматорські театри «Труд» та «Цвіркун», професійного театру-танцю «Прем'єра».

Ключові слова: Оссолінських, літературно-художнє товариство «Hades», танцювальний салон «Tabarin», «Малий театр», «Театр водевілів», Фронтний театр Малопольського відділення армії добровольців, літературний театр «UL» («Вулик»), українські аматорські театри «Труд» та «Цвіркун», клуб «Львівгаз», Клуб будівельників, танцмайданчик «Газ», хореографія, студентський театр танцю, професійний театру-танцю «Прем'єра».

Постановка проблеми. Протягом існування культурних мистецьких центрів Західної України в контексті історично-політичних подій їх змістовна наповненість діяльності постійно змінювалась в деяких випадках у кардинально протилежний бік. В даний час стає ще більш важливим є розуміння історичності культурної спадщини минулого. Проаналізовано вплив суспільно-політичних подій мистецьке життя, на приклади одної театральної споруди м. Львова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історію спорудження, реставрації, мистецько-творчого життя в цій споруді досліджували мистецтвознавці, історики Львова Ю. Бірюльов [1], І. Мельник [6], О. Нога [7].

Сама забудова вулиці Оссолінських розпочато ще в ХVІІІ ст., а вже 1766 р. вона була позначена на плані міста Львова та його околиць з 1827 р. носить назву Оссолінських. Названа на честь графа Юзеф Максиміліан Оссолінського який заснував у Львові (1817 р.), в приміщенні колишнього монастиря сестер ордену кармеліток заснував бібліотеку. Початок фондів її поклали приватні бібліотеки родин Любомирських, Скарбків, Сапег, Осолінських та інших знатних родів Львова. У 1827 р. бібліотеку передано громаді м. Львова і згодом вона носить назву Національної бібліотеки імені Оссолінських (пол. Zakład Narodowy im. Ossolinskich) або Оссолінеум (пол. Ossolineum) – національна бібліотека Польщі. Після Другої світової війни, одна частина фондів перевезена у Вроцлав (Польща), а другу частину було вивезено до Москви. У Львові із залишків бібліотечних фондів заснували Національну бібліотеку імені Василя Стефаника, працівники по крупицях відновили величність книжкових зібрань і зараз це одна з найбільших бібліотек України.

У період 40-х рр. ХХ ст. назву цієї вулиці декілька раз було змінено, що пов'язано з подіями Другої світової війни, а саме на Поштгассе (листопад, 1941 р.) потім знову на Оссолінських (липень, 1944 р.) Костомарова (жовтень, 1945 р.) на короткий час повертається назва Оссолінських (грудень, 1945 р.) з 1946 р. і по сьогоднішній час вона носить назву Стефаника [5], на честь видатного українського письменника Василя Стефаника (1871–1936), учня та соратника Івана Франка, творця нового типу психологічної новели.

Мета статті. Об'єктом дослідження є театральні заклади, що розміщувались у кам'яниці № 10 яка перебудована в стилі історизму в період 1911–1912 рр. і була пристосована для театральних потреб. Будинок був перебудований за проектом Альфреда Захаревича (пол. Alfred Władysław Zachariewicz, 1871–1937) польським, львівським архітектором, живописцем. Альфред народився у Львові з сім'ї архітектора Юліана Захаревича, що першим започаткував у кінці ХІХ ст. зведення споруд в стилі «раціональної» сецесії у Львові, для якої притаманні гра простих об'ємів, перевага прямих ліній і відсутність декору. На першому поверсі будинку, був відкритий зал оформлений сецесійними розписами. Вхід до залу пролягає крізь двоарковий, облицьований чорним мармуром портал та видовжений вестибюль з фризом театральних масок (скульптор Зигмунт Курчинський). В оздобленні залу Захаревич поєднав рельєфи Курчинського з фресками Фелікса Вигживальського, витриманими у пурпурних, чорних і золотистих тонах [1, с. 288].

Виклад основного матеріалу дослідження. Простір сценічного майданчика невеликий камерний, зал для глядачів містив партер та балкон по периметру залу, що дозволяло вмістити всіх бажаючих на вистави до 300 чоловік.

Відразу після відкриття будинку в театральному приміщенні збирається літературно-художнє товариство «Hades», очолюване польським журналістом, письменником, прозаїком, поетом, фелейтоністом, театральним критиком, членом Польської Академії літератури та автора повістей для дітей та популярного коміксу «Пригоди козлика Матолка» («Przygody Koziołka Matołki») Корнель Макушинський (1884–1953) [6, с. 288].

Водночас на другому поверсі будинку починає діяти українська «Академічна громада» Львова [6, с. 143], серед її мистецьких заходів були й концерти Українського Студентського Союзу в 1912 р. [7, с. 144]. Цей Союз діяв у Львові 1900–1914 рр. утверджуючи у студентському русі гасла незалежної України, боротьба за осягнення півавстрійськими українцями національної рівноправності, зокрема й заснування українського університету у Львові, консолідація студентського руху й утворення Українського студентського союзу [4].

У вечірній час тут діє танцювальний салон «Tabarin» [1, с. 288]. З самого початку серед молоді стає модно відвідувати танцювальні забави у Львові на вул. Оссолінських, де окрім звичних танців, щороку більше й більше набували популярності «новочасні» танцю. Окрім звичних фігурних танців (полька, кадрили, котильон, лансер) тут молоді панянки з кавалерами із пристрасстю танцювали фокстрот, танго, англійський вальс, тустеп, згодом з'являється й жвавий веселий джазовий танець чарльстон, тощо.

Навесні 1913 р. в оглядному залі будинку розпочинає творче мистецьке життя «Малий театр» [6, с. 90] і відразу з першого театрального сезону стає популярним театром серед мешканців Львова. Мистецький колектив театру провадив широку співпрацю не тільки з львівськими драматургами, художниками, декораторами, а й залучає з інших представників зі всього світу. На той час в репертуарі театру були представлені такі твори як: «Жінка з перла» Ю. Германа, «Хата...» М. Цески, «Ситуація з драмату» Горчинського, «Інгуз» М. Метерліка, «Відвідини» А. Висоцького, «Жиди» Т. Берналда, твори М. Буркхарда «Посполита жінка», «Він і його брат» та інші. Для дітей у театрі була поставлена п'єса «Зернятко» Я. Бабіцького. Малий театр пропрацював як повноцінний мистецький заклад до початку Першої світової війни [7, с. 145]. З початком Першої світової війни (1914–1918 рр.) багато театрів Львова припиняють свою діяльність в тому числі і «Малий театр».

Після Листопадових подій і проголошення ЗНР у Львові та початком Українсько-польської війни 1918 р. по при загальне завмирання театрального та розважального життя у Львові, тут на вул. Оссолінських починає діяти «Театр водевілів». Потри військові суточки й невпинні обстріли, незважаючи на побутовий дискомфорт пов'язаний з відсутність електрики та обігріву у приміщенні, публіка охоче відвідувала «Театр водевілів». На підмостках якого виступали майстри оперети з Великого міського театру і довоєнних кабаре, величезна кількість яких діяла у Львові, а також молоді актори-початківці. У збірних театральних виставах були, як правило, дві коротенькі комедії й одна оперетка або водевіль, траплялися також й сольні виступи артистів [10].

У літньому сезоні 1920 р. «Театр водевілів» був перейменований на Фронтний театр Мало-польського відділення армії добровольців. Свою діяльність спрямовує на виїзні вистави на фронт. Репертуар театру також відзначався своєю оригінальністю серед Львівських театрів і гостро реагував на події того часу. Наприклад у репертуарі театру було спеціально написане у зв'язку з більшовицькою війною ревію Генрика Збєжжовського (*Henryk Zbierzchowski*, 1881–1942) «Не дамось!» (*Nie damy sie*) [10].

У міжвоєнний період 20–30 рр. ХХ ст. у театральній спуроді мистився польськомовний літературний театр «UL» («Вулик»), також використовувалось як однойменний кінотеатр. Сценічний майданчик будівлі є відкритим і для українських аматорських театрів «Труд» та «Цвіркун» [6, с. 99; 7, с. 145], тут потрібно розуміти, що аматорськими вони були лишень з тої причин, що польський уряд не сприяв розвитку української культури.

Український театр «Цвіркун» був заснований у 1931 р. Цікавим є той факт, що свої вистави розпочинав він о 19:30 і репертуар був досить модним для тогочасного Львова, що характеризувався так званим легким жанром, включав в себе скетчі, співи, танці тощо. Серед його виконавців були такі актори як О. Горницька, Р. Залуцький, Мельниківна, П. Сорока, Остоя [7, с. 145], І. Гірняк, К. Козак-Вірленська, Якимова, С. Орлан [8]. Театр у сезоні 1931–1932 рр. представив свій репертуар оперетково-ревіювального характеру, танцювальним та пісенним наповненням. З 1935 р. він починає гастрольну діяльність по містах і містечках, та вже в 1936 р. змушений припиняє свою діяльність. Режисери та актори театру Петро Сорока і Рудольф Залуцький після розпаду українського театру «Цвіркун» в листопаді 1937 р. створюють Львівський театр, який вже не вступав у приміщенні по вул. Оссолінських, 10 [8].

В кінці 30-х рр. і до другої світової війни ХХ ст. тут діяли Учительська крайова спілка та фабрика фортепіано Міхала Шкельського.

У радянський період дане приміщення вже не використовується як театральний заклад, а від 50-х рр. ХХ ст. тут діє клуб дозвілля від тресту «Львівгаз» обкому комунальних працівників. Від цього часу серед львів'ян за цим будинком закріпилась його народна назва «Газ». В 1960–1980 рр. – Будинок культури будівельників (Клуб будівельників), у цей же період і відкривається новий вхід до Будинку культури за адресою вул. Стефаника, 16а. Стіни прилеглих будинків прикрашають дві великі мозаїки: «Львівські будівельники» та «Не забудьте пом'янути» з портретом Тараса Шевченка. У 1960-х р. на подвірні Будинку культури відкривають танцювальний майданчик (відомий у Львові так знаний танцмайданчик «Газ»). Маже до кінця 1970 рр. в теплий період року вечорами у подвір'ї проводились «Вечори танцю» – це було популярне місце відпочинку та проведення танцювальних вечорів для львів'ян. З цього часу активно використовується як парадних вхід до зали та танцмайданчика брама по вул. Стефаника 16а.

У листопаді 1972 р. в учень Вікентія та Тамари Рудчик [9, с. 57–61] Богдан Муж приміщенні Будинку культури будівельників заснував ансамбль бального танцю «Полонез-72», проводиться набір до Школи сучасного танцю «Полонез», отримує назву Танцювальний клуб «Полонез-72» (1973 р.), а згодом змінив на назву Танцювальний клуб «Естет» (1976 р.), У січні 1979 р. КСТ «Естет» переходить із БК будівельників в ПК залізничників [3].

В період з 60–90 рр. ХХ ст. тут діяли такі самодіяльні і напівпрофесійні колективи як: Молодінжний театр пантоміми (худ. кер. Л. Вейнштейн) Школи балету, Самодіяльний Народний хореографічний ансамбль сюжетного танцю (худ. кер. Б. Проводніков), Самодіяльний народний цирк «Юність» (худ. кер. З. Краціло) та інші мистецькі колективи.

13 червня 1988 р. було заборонено проводити Установчі збори Товариства рідної мови ім. Т. Шевченка у Будинку культури будівельників, на які прийшло кілька сотень людей. Перелякане компартійне керівництво вирішило, що збори

товариства приурочені до створення національно-демократичних рухів народів СРСР, які почали відкрито висловлювати заклики національного самосвідомлення. Приміщення закрили на пояснюючі причини. Хоч ініціаторами товариства рідної мови не були опозиціонери-конспіратори, та ще й далекі на той час від політики львів'яни. Ця спроба зірвати проведення зборів стала приводом до проведення першого мітингу біля пам'ятника Іванові Франку у Львові. І лише через декілька днів 20 червня того ж року в Будинку культури будівельників таки відбулась установча конференція Товариства рідної мови ім. Т. Шевченка [6, 100].

У 90-х роках ХХ ст. у зв'язку відсутністю фінансування діяльність клубу майже припиняється. Його приміщення орендують під нічний клуб «Газ». Керівництво нічного клубу приводить приміщення театральної споруди в стан повного занепаду.

За ініціативи соліста Львівського національного театру опери і балету ім. С. Крушельницької, народного артиста України Олега Петрика (молодшого) та його батька Олега Петрика тут розпочато ремонтні роботи по створенню Академії танцю. З 2000 років відремонтованих приміщених і облаштованих під балетні зали починають діяти балетні студії, класи тут проводять Володимир Вичегжанін, Лілія Граджуліс, Андрій Глазштейндер та інші провідні діячі класичного танцю. З 2006–2010 рр. в займаються студенти циклової комісії хореографічних дисциплін Львівського державного училища культури і мистецтв.

У 2010 р. з ініціативи Олега Петрика творчої групи хореографів Львівщини та підтримки ректора Університету, професора Івана Вакарчука у Львівському національному університеті імені Івана Франка на факультеті культури і мистецтв було започатковано вищу освіту у галузі хореографічного мистецтва шляхом ліцензування напрямку «Хореографія». З перших років діяльності кафедри засновані творчі-лабораторії та

ансамблі: класичного, народного, сучасного, бального танцю та контактної імпровізації, репертуар яких становить більше 50 хореографічних композицій та танцювальних номерів, створено науковий студентський гурток.

З ініціативи групи науково-педагогічних працівників кафедри режисури та хореографії Львівського національного університету імені Івана Франка на чолі проф. О. Петриком та доц. Д. Шариковим, а також за підтримки українських науковців розроблено паспорт наукової спеціальності «Хореографічне мистецтво», що вже є затверджений наказом МОН України від 26.05.2014 року № 642 [2, с. 123–125].

У осені 2014 р. розпочинає роботу професійний театр-танцю «Прем'єра» у складі якого викладачі та студенти кафедри режисури та хореографії, провідні солісти балету, художній керівник даного проекту Олег Петрик. В короткий термін був створений репертуар театру, що складається з балетних вистав П. Чайковського «Лебедине озеро», «Лускінчик», Л. Мінкуса «Дон Кіхот», Л. Деліба «Копелія», Б. Павловського «Білосніжка» та ін. Балетна трупа професійний театру-танцю «Прем'єра», у співпраці з провідними солістами Львівського національного академічного театру опери і балету ім. Соломії Крушельницької, проводить активну гастрольну діяльність не тільки в Україні та й за кордоном.

Висновки. Отже, історично-мистецьке життя сценічного майданчика по вул. Оссолінських, м. Львів тісно переплетена з соціально-політичною реальністю з мистецтвом і часом. Пануючий ідеології кардинально змінювала спрямованість діяльності культурно-мистецького центру не рідко й ліквідувала вже існуючі одні театральні закладів, натомість створювала інші. Відповідно знання всіх чинників культурно-мистецького життя дають підґрунтя до осмислення цілісності розвитку і становлення основних засад формування новітніх тенденцій розвитку мистецтва.

Список літератури:

1. Бірюльов Ю. Захаревичі творці столичного Львова / Ю. Бірюльов. – Львів: Центр Європи, 2010. – 336 с.
2. Інформаційно-довідкове видання «Факультет культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка (2004–2014 рр.)» / Н. Бічуя, М. Гарбузюк, Н. Дельчук, О. Козаренко, О. Плахотнюк, Є. Стародінова. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. – 224 с.
3. Клуб Спортивного Танцю «Естет» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.estet.lviv.ua/ua/history> (дата звернення: 01.02.2016) – Назва з екрана.
4. Ковалюк Р. Український студентський рух західних земель XIX–XX ст.: автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 / Ковалюк Роман Теодорович; НАН України. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2003. – 31 с.
5. Мельник Б. Довідник перейменувань вулиць і площ Львова / Б. Мельник. – Львів: Світ, 2001. – С. 60.
6. Мельник І. Галицьке передмістя та південно-східні околиці Королівського столичного міста Львова / І. Мельник. – Львів: Априорі, 2012. – 352 с.
7. Нога О. Хроніка міста театрів. Театральне життя Львова впродовж 1900–1920 років / О. Нога. – Дрогобич: ПП «Коло», 2007. – 711 с.
8. Чернецький Степан. Театр / Изборник. Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/kryucult/krcult50.htm>
9. Шіт Т. Вікентій Рудчик – легендарна постать у контексті розвитку бальної хореографії Галичини / Т. Шіт // Вісник Львівського університету: зб. наук. праць. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – С. 57–61. – (Серія мистецтвознавство; вип. № 14).
10. Шидловська М. Каберовий Львів / Незалежний культурологічний часопис «І». Галичина – країна – людей. – № 36, 2004. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n36-1texts/szydowska.htm>

Плахотнюк А.А.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ТЕАТРАЛЬНЫЕ ЗАВЕДЕНИЯ УЛИЦЫ ОССОЛИНСКИХ (ГОРОД ЛЬВОВ)

Аннотация

В данной статье речь пойдет о здании по ул. Оссолинских 10. Проанализированы организация и деятельность театральных и художественных организаций, которые располагались в данном помещении XX века. Деятельность литературно-художественного общества «Hades». Организация и творческая деятельность театральных трупп «Малый театр», «Театр водевилей», Фронтальной театр Малопольского отделения армии добровольцев, литературный театр «UL» («Улей»), украинские аматорские театры «Труд» и «Сверчок», профессионального театра-танца «Премьера».

Ключевые слова: Оссолинских, литературно-художественное общество «Hades», танцевальный салон «Tabarin», «Малый театр», «Театр водевилей», Фронтальной театр Малопольского отделения армии добровольцев, литературный театр «UL» («Улей»), украинские аматорские театры «Труд» и «Сверчок», клуб «Львовгаз», клуб Строителей, танцплощадка «Газ», хореография, студенческий театр танца, профессиональный театр-танца «Премьера».

Plakhotnyuk O.A.

Lviv National University named after Ivan Franko

THEATRE INSTITUTIONS STREETS OSSOLIŃSKI (LVIV)

Summary

In this article we will focus on building on the street 10. Ossoliński analyzed the organization and activity of theatrical and artistic organizations that are located in the premises of the twentieth century. Activities of Literary and Artistic Society «Hades». The organization and creative activity troupes «Malyi Theatre», «Theatre vaudeville» Frontline theater Malopolska department volunteer army, literary theater «The UL», Ukrainian amateur theaters «Trud» and «Tsvirkun» a professional theater-dance «Premiere».

Keywords: Ossoliński, literary and artistic society «of Hades», a dance salon «Tabarin», «Malyi Theatre», «Theatre vaudeville» Frontline theater Malopolska department volunteer army, «The UL», literary theater «Vulyk», Ukrainian amateur theater «Trud» and «Tsvirkun» club «Lvivgaz», Builders club, dance floor «Gas», choreography, dance, student theater, professional theater-dance «Premiere».